

Jako každé paměti nesou i memoáry Pražákovy punc subjektivitu a autorského zkreslení. Nejedná se však jen o intimní zpověď, ale také – slovy I. Pospíšila – o *svého druhu kronikový záznam určitého výseku dějin* cennější o to, že nebyl původně určen k publikaci. Svůj pohled na československé dějiny vyjádřil A. Pražák již dříve ve svých odborných a publicistických pracích (srov. např. *Náš odboj proti Němcům*, Praha 1946, a *Národ se bránil. Obrany národa a jazyka českého*, Praha 1945). Předkládané paměti tento Pražákův pohled doplňují a rozvádějí.

Text paměti doplněný o doprovodné studie, dokumenty a fotografie vytváří zajímavý celek, přinášející cenné informace o jedné z klíčových osobností naší literární vědy a novodobých dějin, do jejichž běhu A. Pražák významně zasáhl.

Josef Šaur

Hrst polských pohledů na literaturu, kulturu a společnost

Obraz świata w kulturze i literaturze europejskiej. Tom II, Część 2. Prace interdyscyplinarne. Pod redakcją Lucyny Rozek. Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Częstochowa 2001.

Kultura tworzona w dialogu cywilizacji Europy. Pod redakcją Lucyny Rozek i Szczepana Jabłońskiego. Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Częstochowa 2003.

Wędrować, pielgrzymować, być turystą. Podróż w dyskursach kultury. Studia pod redakcją Piotra Kowalskiego. Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2003.

Kowalski, P.: Popkultura i humaniści. Daleki of kompletności remanent spraw, poglądów i mistyfikacji. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2004.

Rozsáhlé, přímo kapitální sborníky i individuální studie mají jedno společné: definitivně, jak je v současném Polsku zvykem, rozevřejí úzké rámce literárního textu vstřícně jiným strukturám. První dva sborníky mají zřetelně evropskou orientaci a byly také z evropských fondů finančně podpořeny.

Sborník *Obraz świata w kulturze i literaturze europejskiej* (2001) rozevřejí literaturu směrem k jiným druhům umění, k náboženství, filozofii, jak je ostatně proklamováno v podtitulu; jde tedy o práce v podstatě interdisciplinární, přičemž jejich autoři jsou však školením většinou literární vědci. Do svazku přispěli kromě Poláků Rusové, jedna Němka a jeden Čech z Moravy (František Všeticka). Religiózní tematický záběr sborníku demonstruje orientace na problémy svatyně, chrámu a obecně sakrality. V. A. Pozdějev studuje sémiotiku chrámu v ruském folklóru, Pavel Lysakov ukazuje na běsy v chrámu na základě Sologubova *Malého běsa*, V. G. Bělous analyzuje koncepci chrámové tvorby v 11. století z pera Andreje Bělého, Teresa Janina Czekaž rozebírá hudbu ve středověké svatyni, Teresa Maria Wójcik píše o funkci synagogy v procesu přežívání židovského národa, Magdalena Gawrońska chápe svatyni jako metaforu lidského údělu, Anna Czapnik si představuje gotickou katedrálu jako středověký mýtus. Z dalších studií upozorňujeme na práci I. S. Skoropanové o symbolice kříže v ruské poezii 20. století; Jelena Tyryškinová píše o prostoro-
vém modelování světa v ruské literární avantgardě, Vladimir Sarišvili studuje arménské svatyně, Oleg Perov analyzuje Tolstého Otce Sergije a náš František Všeticka ukazuje v Komedii o sv. Barboře na obraz věže. Studie jsou psány rusky, polsky, německy a česky

– většina z nich je ruská. Zajímavá je metodologická konfrontace východní ortodoxie a katolicismu, ale základní významový posun ve smyslu nových přístupů jsem ve sborníku nenašel.

Rozsahově ještě mohutnější (657 stran) je druhý sborník *Kultura tworzona w dialogu cywilizacji Europy* (2003), kde převládají polské práce, najdeme tu však i ruštinu, angličtinu a ukrajinštinu. Velký počet studií je důvodem obtížného uchopení a zobecnění, takže upozorníme jen na z našeho hlediska nejzajímavější a nejpodnětnější práce. O „ukrajinském případě“ ve smyslu nového evropského multikulturalismu píše S. Bondaruk, Ursula Cierniak konfrontuje ruské pravoslavlí a katolicismus, Teresa Czekaj studuje problém Evropy jako mezi mýtem a utopií, Ol'ga Glebova analyzuje realistické a postmodernistické ohlasy eposu Beowulf, objektem zkoumání se stalo i údajně slovanské myšlení Jana Pavla II., ale také víra v díle Vladimira Maximova nebo tvorba Osipa Mandelštama či estetika H. G. Gadamera. Sborník bych označil jako příklad evropského hledání.

Wędrować, pielgrzymować, być turystą. Podróż w dyskursach kultury (2003) je sborník jdoucí v dnešních tradicích kultury cestování a cestopisu, kdy se zdůrazňuje zejména spaciálnost popisu, problém jazyka, stylu a poetiky. Do svazku smysluplně přispěli mj. Janusz Słodczyk studií o percepci prostoru, Krzysztof Podemski sociologickou studií o cestování a další badatelé pracemi o konkrétních cestovatelských toposech. Problémem zůstává to, že se tu málo projevuje téma žánrových transformací cestopisného tématu.

Editor předcházejícího svazku Piotr Kowalski je sám autorem knihy *Popkultura i humanišci* (2004), jež je podle mého soudu vůbec nejlepší, v poslední době vydanou knihou na dané téma. Nehledě na skromný a sebeironizující podtitul je to kniha vskutku fundamentální, přitom psaná lehkým perem, esejisticky, ale současně hluboce. Její zásadní vlastností je umění spojovat zdánlivě odlehle konce problému, například popkultura a náboženství, kánon kultury a tzv. sakrobyznys, lidovou a masovou kulturu, magii a trh, konvenci a metaforu, kýč a mýtus. Ukazuje náš svět jako nové mystérium, které má často psychoterapeutický význam.

Summa summarum: Všechny sborníky mají spíše „sběrný“ charakter, nejsou metodologicky přesně a přísně pointovány. Poláci nás nicméně o hodný kus cesty předběhli v kulturologii, tzv. emigrantologii, ve studiu literatury jako součásti širších kulturních a etiketních struktur. Můžeme jim však již dnes konkurovat vyšší koncizností, stručností, přehledností a razancí výkladu. Poněkud zarazí takřka nulová česká spolupráce na těchto důležitých projektech – vina jistě není jen na polské straně.

Ivo Pospíšil